

KONFERENCE O ÚZEMNÍ NEJISTOTĚ A ZRANITELNOSTI

VARŠAVA, 14.–16. ŘÍJNA 2015

Ve dnech 14. až 16. října 2015 se ve Varšavě uskutečnila konference na téma „Territorial Uncertainty and Vulnerability as a Challenge for Urban and Regional Policy“ (Územní nejistota a zranitelnost jako výzva pro urbánní a regionální politiku), jejímiž společnými organizátory byly Ústav geografie a prostorového uspořádání polské Akademie věd, Ministerstvo infrastruktury a rozvoje Polské republiky a Polská geografická společnost. V článku přinášíme výstupy z nejzajímavějších příspěvků, které na konferenci zazněly.

Ve čtvrtek probíhalo plenární jednání v zasedací místnosti Ministerstva Infrastruktury a rozvoje Polské republiky ve třech tematicky oddělených částech: Sociální zranitelnost (Social Vulnerability), Inovativní politiky (Innovative Policies) a Odolnost regionů (Resilience of Regions).

Sociální zranitelnost

V rámci tohoto bloku přednesl **Kai Böhme** z německé společnosti Spatial Foresight GmbH příspěvek na téma *Vize pro Evropu: Mezi snem a noční můrou* (Visions for Europe: Between Daydreams and Nightmares). V něm se zabýval možnou budoucností Evropy (potažmo EU). V Evropě v současné době probíhají rozsáhlé diskuse na toto téma, ale co do jednotného směru, tedy kam by měla Evropa (EU) v následujících desetiletích směřovat zde, zdá se, konsensus chybí. Evropa v současné době čelí mnoha velkým výzvám (změna životního stylu obyvatel, „zelený“ růst, stárnutí populace, migrace). K řešení těchto výzev je však zapotřebí mít vizi a zahájit akci. Z velmi dobrého příspěvku jasně vyplynulo, že vize bez akce je pouhým snem a na druhou stranu akce bez řádné vize se může stát noční můrou pro všechny zúčastněné.

Společnost, ve které Kai Böhme působí, se proto zabývala vytvořením možných scénářů (vizí), jak by se mohla budoucnost pro Evropu dále vyvíjet, a to mimo jiné v rámci operačního programu ESPON. Z diskusí nad těmito vizemi však jednoznačně vyplynulo, že většina z nich představuje pouhé touhy jejich autorů. Bylo však v zásadě možné vyzorovat dva možné přístupy, a to přístup zachování stavu, který preferuje spíše nahodilá řešení, více

posiluje místní a EU úroveň, zatímco národní úroveň je spíše upozadována, a druhý přístup metamorfující, který se dá přirovnat k adaptační strategii – národní úroveň vymizí zcela a na její úkor posílí úroveň místní.

V obou dvou případech je jednoznačně největším problémem a výzvou jazyková bariéra, která je v evropském prostoru značná.

povědi dynamiky vývoje evropského urbánního systému (Quarter of Century After Alonso's Forecasting of Europe's Urban System Dynamics). V něm se věnovala práci významného argentinsko-amerického ekonoma Williama Alonsa, konkrétně jeho příspěvku z roku 1964 s názvem *Poloha města a využití území* (Location and land use). V tomto příspěvku Alonso předpovídal mnohé problémy, s nimiž se Evropa

Pohled na Evropu v roce 2022 „křišťálovou koulí“ (z prezentace Kai Böhmeho)

Součástí výzkumu byly i další možné scénáře, které by mohly Evropu (EU) postihnout, a které jsou více či méně pravděpodobné. Mezi ně patří např. možnost úplného kolapsu EU, rozpad některých států a vznik nových státních útvarů, konec kohezní politiky EU, masová emigrace Evropanů kvůli klimatickým změnám nebo vstup Ruska do EU.

Dalším hodnotným příspěvkem byla prezentace **Mariji Bogataj** a jejího kolektivu z lublaňské univerzity (Slovinsko), která přednesla příspěvek s názvem *Čtvrtstoletí po Alonsově před-*

bude v dalších desetiletích potýkat. Jedním z nich byl i tzv. problém smřšťujících se měst (podle ekonomického růstu), kterému dnešní Evropa skutečně čelí. Důvody, proč se města „smřšťují“, jsou podle příspěvatele v zásadě stárnutí populace, špatný stav bytového fondu (prázdné byty) a stěhování za prací (zejména z východu na západ).

Gábor Király z Centra ekonomických a regionálních studií Maďarské akademie věd se svými spolupracovníky představil výsledky rozsáhlé socio-ekonomické studie, financované z island-

ských, lichtenštejnských a norských fondů s názvem **Socioekonomický výhled Maďarska ve vztahu ke klimatickým změnám** (Socio-economic Forecasting for Hungary Related to Climate Changes). Výsledek výzkumu identifikuje jako jeden z velkých problémů, které bude nutné v blízké budoucnosti řešit, a kterým je stárnutí populace. Na toto téma proběhla následně velmi aktivní diskuse, ze které vyplynulo, že bychom obecně neměli stárnutí populace vnímat jako problém, ale jako příležitost, a skutečnost, že se lidé obecně dožívají vyššího věku brát jako pozitivní. Řešit je však nutné důsledky stárnutí populace.

Inovativní politiky

Leonid Ludenko a jeho spolupracovníci z Geografického institutu ukrajinské Národní akademie věd prezentovali příspěvek na téma **Územní plánování na Ukrajině: Rizika a problémy přechodového období** (Spatial Development in Ukraine: Risks and Barriers of Transitional Period). Z poměrně politicky zabarveného příspěvku vyplynulo, že Ukrajina, která se v současné době nachází ve velmi komplikovaném období, se připravuje na větší decentralizaci a reorganizaci celého veřejného sektoru, včetně systému správy a rozvoje území. Informace o přípravě decentralizace na Ukrajině vyvolala aktivní diskusi. Z ní vyplynulo, že dle zkušeností většiny diskutujících znamená víc pater veřejné správy víc pater pro korupci, pokud nejsou správně nastaveny kontrolní systémy.

Giancarlo Cotella se svým spolupracovníkem **Erblinem Berishou** z italské Politecnico di Torino představili svůj výzkum v oblasti územního plánování ve státech západního Balkánu v příspěvku **Územní plánování na západním Balkáně na rozcestí mezi evropskou integrací a nezávislostí** (Spatial Planning in the Western Balkans Between Transition, European Integration and Path-Dependency). Výzkum probíhal ve třech státech regionu: v Albánii, která je kandidátem na členství v EU, v Chorvatsku jako členském státu EU a v Bosně a Hercegovině jako nejméně stabilním státě v regionu, který zatím nepodal žádost o členství v EU, a kde

platí v různých částech federace různá pravidla nejen v oblasti územního plánování. Autoři pracovali se známou skutečností, že územní plánování je dynamickým procesem, který musí reagovat na moderní trendy a zjišťovali, jak to probíhá v těchto třech odlišných státech. Ukázalo se, že i v méně flexibilních státech s velmi silnou historickou tradicí probíhající procesů, kde je vůle ke změně malá, se úřady mění pasivním vlivem, a to zejména díky probíhající integraci do struktur EU.

Odolnost regionů

Úvodní a velmi působivou přednášku tohoto bloku přednesla **Simin Davoudi** z univerzity v Newcastlu na téma **Odolnost a územní soudržnost: Doplnující se nebo protichůdné koncepty?** (Resilience and Territorial Cohesion: Complementary or Contradictory Concepts?). Na úvod přednášející představila vlastní původ kohezní politiky, která je jedním ze základních pilířů fungování EU, zakomponovaná i do Lisabonské smlouvy, a její historii ve sjednocující se Evropě. Jedním z principů tohoto systému je teze, že lidé by neměli být znevýhodněni místem, kde žijí. V současné době však systém kohezní politiky prodělává změny pod vlivem privatizace, deregulace nebo liberálních názorů a finance se často přesouvají od těch, co potřebují růst k těm, co mají největší potenciál růst. Podle Davoudi je také významné zabývat se problematikou odolnosti území. Tento pojem se užívá zejména v kontextu s odolností ekosystémů a Davoudi upozornila, že je nutné věnovat velkou pozornost tomu, co z tzv. přírodní odolnosti přejímáme do lidské společnosti, protože ne vše je pro komplikované uspořádání lidské společnosti vhodné.

Další tři příspěvky polských přednášejících se zabývaly zejména dopadem ekonomické krize na místní rozvoj a odolnost regionů na příkladech jednotlivých vybraných regionů Polské republiky.

Páteční jednání probíhalo v prostorách Ústavu geografie a prostorového uspořádání polské Akademie věd, a to ve třech paralelních sekcích.

Antonín Vaishar z Mendelovy univerzity v Brně představil v přednášce **Integrovaný dopravní systém a rozvoj venkova v Jihomoravském kraji** (Integrated System of Public Transport and Rural Development in South Moravia) základní teze Integrovaného dopravního systému Jihomoravského kraje, systém jeho fungování a přínosy pro malé obce v kraji zlepšením jejich dopravní obslužnosti.

Piotr Rosik s kolegy z Institutu geografie a prostorového uspořádání polské Akademie věd prezentoval v příspěvku **Komplexní modelování silniční dopravy v Polsku s přihlédnutím k místním socioekonomickým rozdílům – předběžné výsledky** (Complex Modelling of Road Traffic in Poland with the Identification of Local Socioeconomic Determinants – Preliminary Results) předběžné výsledky výzkumného projektu financovaného Národním vědeckým centrem, který se zabýval modelací silniční dopravy v Polsku a mobilitou občanů. Dosud totiž v Polsku neexistoval žádný celostátní dopravní model, nicméně, stejně jako v České republice zde každých pět let probíhá sčítání dopravy.

Nikita Kulchitskyi z Ruské akademie věd prezentoval svou práci na téma **Vývoj letecké dopravy v Číně** (Evolution of Air Transport Network in China). Letecká doprava v Číně je v současné době rapidně rostoucím odvětvím. Ještě v roce 1949 bylo v Číně pouhých 36 letišť, zatímco v roce 2014 jich bylo již téměř 500 a výstavba dalších stále pokračuje. Množství z nich je přímo podporováno vládou. S tím souvisí také značný nárůst civilních letových tras v Číně z 2 642 v roce 2005 na 6 233 v roce 2014. Z pokračujícího nárůstu je zřejmé, že Čína v nejbližší době překoná Spojené státy americké na pozici největšího leteckého trhu na světě.

V odpoledním bloku byla většina přednášek věnována suburbanizaci, rezidenční segregaci a sociálnímu bydlení. Jako příklady pro suburbanizaci a rezidenční segregaci byly voleny metropolitní oblasti velkých polských měst, zejména Varšavy a Vratislavi.

Aurore Meyfroidt z vídeňské univerzity se ve svém příspěvku *Neziskové bydlení jako nástroj metropolitní koheze. Případová studie Vídeňsko-bratislavské aglomerace*. (Non-Profit Housing as a Tool for Metropolitan Cohesion. The Case Study of the Vienna – Bratislava Region) věnovala vzájemnému spolupůsobení dvou geograficky blízkých metropolitních regionů, Vídně a Bratislavy, se zaměřením na politiku bydlení, resp. na sociální (neziskové) bydlení.

Magdalena Górczyńska, v současné době působící ve Francii ve společnosti CNRS UMR 8504 Géographie-cités se ve svém příspěvku *Polosociální bydlení ve Francii jako alternativa pro střední třídu? Případová studie pařížského metropolitního regionu* (Intermediate Social Housing in France as an Option for Middle Class? A Case Study of Grand Paris Metropolitan Area) věnovala problematice sociálního bydlení ve Francii, které je poměrně homogenní. Dá se však rozdělit do tří skupin: nadstandardní, standardní a polosociální bydlení. Autorka se věnovala pouze problematice polosociálního bydlení v pařížském metropolitním regionu.

Paradoxní na těchto příspěvcích bylo, že Francouzi zkoumají Rakousko a Slovensko, zatímco Poláci se zabývají francouzským prostředím.

Závěrečný blok přednášek proběhl formou plenárního jednání. Motem tohoto bloku byly strategické výzvy budoucnosti.

Jacek Szlachta z Polish School of Economics ve svém příspěvku *Zranitelnost polských regionů jako výzva pro současnou ekonomiku* (Polish Regions Vulnerability to the Challenges of Contemporary Economy) shrnul základní výzvy, kterým Polsko, ale zobecněně i celá Evropa (resp. svět), čelí. Mezi ně zařadil globální klimatické změny, světový ekonomický cyklus, kdy růst je střídán depresí, nová paradigmata světové ekonomiky (jako např. informační technologie), globální ekonomickou soutěž, ale také krizi zastupitelské demokracie. Evropské unie následně čelí dalším trendům, které mohou být potenciálně nebezpečné. Mezi ně patří zpomalování (příp. hrozící úplné zastavení) funkce ekonomické unie, krizi eura, celkové snižování ekonomické pozice EU ve světě, demografická a probíhající migrační krize a hrozba zpomalení nebo úplné stagnace kohezní politiky. Řešení podle Jacka Szlachty nelze najít obecně. Měli bychom se proto vyhnout právě těm řešením, která jsou navržena v duchu hesla „jedno řešení pro všechny“. Zásadní otázkou však je, kdo by měl tato rozdílná řešení určovat (podle Szlachty zřejmě regiony) a zda je takový postup v současné době vůbec možný.

Jeden ze závěrečných příspěvků s názvem *Vylidňování jako příležitost ne hrozba pro města a regiony: Předpoklady ke změně* (Depopulation as a Chance Not a Threat to Cities and Regions: A Paradigm Change) přednesl Wojciech Janicki z Univerzity Marie Curie – Skłodowské. Věnoval se zejména aktuálnímu problému migrační krize. Velmi působivá prezentace se záměrně vyhnula shrnutí hmatatelných statistických dat o migraci, ale soustředila se na některé protiklady, jež jsou s migrací spojeny obecně. Lze mezi ně řadit zejména to, že za negativní fenomén lidé obecně označují tzv. odliv mozků, tedy odchod lidí z určitých regionů. Zároveň ale vnímají negativně i migraci, kterou lze chápat jako „přiliv mozků“. Z příspěvku také vyplynulo, že je nutné se více zaměřit na regionální rozměr migrace, protože jsou regiony, kde jsou migranti potřeba a regiony, kde je tomu naopak. Wojciech Janicki se také věnoval problému kvalifikace migrující populace – migranti obvykle nejsou využíváni v těch odvětvích, v nichž jsou kvalifikováni a vzděláni. Tento jev nazval přímo plýtváním.

*Ing. Roman Vodný, Ph.D.
Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D.
Ministerstvo pro místní rozvoj*